

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ГЕНЕТИЧНИЙ МЕТОД ПРОЕКТУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ НОВОУТВОРЕНЬ ТА САМОМОДЕЛЮВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

УДК:159.9+37.01(075.8)

Максименко С. Д.

*Доктор психологічних наук, професор, дійсний член
Національної академії педагогічних наук України,
директор Інституту психології імені
Г. С. Костюка НАПН України, м. Київ (Україна)*

Анотація. У статті зацентовано увагу на проблемі проектування психічного розвитку особистості. Наголошується, що проектування психологічних новоутворень своєрідно влітається в предмет генетичної психології. Стверджується, що логіка експериментально-генетичного методу передбачає активне моделювання і відтворення емпіричних форм вияву психіки в особливих умовах. Зазначається, що теоретичний рівень вивчення психічних процесів в експериментально-генетичному методі спеціально задається через конструювання змістово-операціональних сторін предметної діяльності.

Висновується, що експериментально-генетичний метод несе у собі способи побудови вищих психічних функцій, які присвоюються суб'єктом у процесі перетворення ним певного змісту.

Ключові слова: вищі психічні функції, генетична психологія, експериментально-генетичний метод, конструювання, моделювання, предметна діяльність, психіка.

Постановка проблеми. Свого часу Г. С. Костюк зазначав, що природа і сутність будь-яких явищ об'єктивної дійсності краще за все пізнається, якщо ці явища розглядаються в їх виникненні, становленні та розвитку. Це стосується і пізнання психічних явищ. Ми конкретизували це положення в основне дослідницьке завдання – зрозуміти психіку як процес, що розвивається, тобто зрозуміти її генетично. Система численних теоретичних і експериментальних досліджень, розгорнутих з

метою його виконання, дозволила отримати серйозні результати, хоча ми даємо собі звіт в тому, що пізнання даної реальності є, в принципі, явищем нескінченним. Отже, говорячи про результати, ми маємо на увазі завершення окремого, хоча й дуже важливого дослідницького етапу. Головним є створення теоретико-методологічних підвалин нової галузі психологічного знання – генетичної психології, як науки, що вивчає виникнення психічних, явищ. Їхнє походження, становлення у життє-

вих процесах, функціонування та відновлення /відродження/ після втрати ними дійових функцій. Ми наважуємося назвати цю галузь новою, в зв'язку з провідним принципом визначення предмету дослідження та застосуванням адекватного даному предмету експериментально-генетичного методу проектування психологічних новоутворень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується запропонована стаття. Останнім часом наукове проектування розвитку особистості привертає до себе все більше уваги українських дослідників. Так, Є. П. Синьова встановила закономірності психічного розвитку осіб з ушкодженням зором і на їх основі спроектувала систему взаємодії компенсаторних механізмів їх психічного розвитку [7]; А. В. Сергеева обґрунтувала і розробила цілісну концепцію становлення інтегральної ідентичності особистості з позицій концептуально-ієрархічного підходу [6]; М. Й. Казанжи уперше започаткувала новий напрям дослідження проблеми фасилітативного потенціалу особистості на рівні системного теоретико- експериментального пізнання його змісту, природи та механізмів функціонування [4]; Н. О. Євдокимова розробила методологічні засади моделювання та проектування розвитку особистості студента [3]. Відтак, маємо надію на те, що покладено початок серйозній

роботі у галузі наукового прогнозування.

Мета статті викласти концептуальне розуміння експериментально-генетичного методу проектування психологічних новоутворень.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Наша концепція побудована на циклі досліджень, присвячених актуальній проблемі науки – психологічним механізмам особистості зокрема, зародження в якому нужда виявляється її життєтворчим началом, любові та креативним компонентом нужди; онтогенез особистості утворюється через розгортання і новоутворень, які активізуються генетико-моделюючим її розвитком.

Експериментально-генетичний метод спрямований на:

- а) формування психічних новоутворень, які раніше були відсутні у досвіді індивіда;
- б) реалізацію необхідності конструювання експериментальної моделі генезису і розвитку психіки;
- в) дотримання закономірностей руху цього процесу. Подібні експериментальні моделі психічних здібностей створюються в пізнавальних цілях, але вони є прототипом реально функціонуючих процесів.

Звичайно, конструювання психологічних моделей здійснюється аж ніяк не тільки інструкцією дослідника. Ця діяльність спира-

ється на результати складної логічної обробки предмета пізнання.

Експериментально-генетичний (генетико-моделюючий) метод виступає як методологічний засіб і в цій своїй функції перетворюється в центральну проблему вікової і педагогічної психології. Цей метод утілює діалектичну єдність з теорією, у рамках якої він виник і застосовується.

Відповідність експериментально-генетичного методу предмету вивчення (вищих психічних функцій) безпосередньо визначається положенням про соціальний генезис свідомості, про психічний розвиток як присвоєння суб'єктом культурних досягнень суспільства.

Більш того, цей метод є, на нашу думку, найбільш адекватною проекцією, що містить основні принципи і вимоги діалектичного методу стосовно дослідження проблем навчання і психічного розвитку особистості.

Таким чином, сучасний етап розвитку вікової і педагогічної психології, її методів психологічного дослідження проблем навчання і виховання характеризується переходом від опису історично сформованих систем навчання і прийомів розумової діяльності до активного моделювання і відтворення самих процесів виникнення і розвитку психіки. Метою стало розкриття самої сутності розвитку психіки, її стадій, експериментально-генетичного вивчення внутрішніх зв'язків прийомів навчання з характером і типом розу-

мового розвитку дитини заснований, як відомо, на концепції Виготського про психічний розвиток дитини, відповідно до якого специфічні форми психіки спочатку задані у виді суспільних зразків. Лише в процесі навчання, спрямованого на засвоєння цих зразків, здійснюється психічний розвиток людини.

Якісно новий етап у розвитку психології, обумовлений переходом до експериментально-генетичного методу дослідження, характеризується синтезом власне психологічного дослідження з проектуванням нових форм присвоєння учнями суспільно-культурних цінностей, нових ефективних форм навчально-виховного процесу, завдяки якому стає можливим розкриття закономірностей психічного розвитку людини майбутнього.

Логіка даного методу передбачає не просто фіксування особливостей тих чи інших емпіричних форм прояву психіки, а їх активне моделювання і відтворення в особливих умовах. Це і дозволяє розкривати їхню сутність, тобто закономірності виникнення і становлення в онтогенезі певних психологічних функцій. Тому конкретна реалізація експериментально-генетичного методу в дослідженнях з вікової та педагогічної психології як необхідний компонент включає формувальний експеримент.

Теоретичний рівень вивчення психічних процесів в експериментально-генетичному методі, на відміну від інших методів, спеціально задається дослідником через

конструювання змістовно-операціональних сторін предметної діяльності. Причому специфічною особливістю подібного конструювання є те, що модель, створена дослідником з метою пізнання, відповідає реальній внутрішній структурі самого психічного процесу.

Тут родовий психічний процес, будь то спосіб мислення чи пам'ять, відтворюється окремим індивідом за тими соціально-культурними нормами, які зробили його здобутком духовної культури суспільства.

Говорячи словами Ф. Енгельса, експериментально-генетичний метод, фіксуючи власною організацією «об'єктивну діалектику речей», породжує «суб'єктивну діалектику ідей», складну діалектику психічного світу індивіда, який розвивається за законами відображення дійсності.

Ці закони виражаються не в абстрактнозагальній формі, а як змістовно-поопераційна система певної діяльності. Лише у такій якості вони стають основою тих зв'язків та відносин, які утворюють психічний процес, що розвивається. Таким чином, саме змістовно-поопераційна система експериментально-генетичного методу є психологічним центром дослідження.

Це означає, що досліджуваний психічний процес або функція спочатку конструюються у вигляді моделі певної діяльності, а потім актуалізуються через посередництво спеціальних способів організації активності суб'єкта. У педагогічній психології таким уні-

версальним способом організації активності суб'єкта є задача, вирішення якої і передбачає функціонування відповідного психічного процесу.

Критерієм психологічної оцінки проведеного дослідження стає міра відповідності реально здійснюваного процесу вирішення задачі її моделі.

Реалізація експериментально-генетичного методу у віковій та педагогічній психології здійснюється у вигляді конструювання шкільних програм, що дозволяє експериментально зв'язати в єдиний органічний вузол вікову та педагогічну психологію, показати неправомірність протиставлення, роз'єднання виховання та розвитку. Він є методом вивчення закономірностей процесу становлення нових видів пізнавальної діяльності. Тому актуальним є завдання: вичленувати принципи побудови цього методу дослідження і виявити оптимальні умови його реалізації.

Теоретичне осмислення досвіду експериментального навчання, здійсненого у руслі вищезгаданого підходу, приводить до необхідності вичленування системи принципів побудови експериментально-генетичного дослідження, а також виявлення послідовності основних логіко-операціональних структур, що його реалізують.

Основними принципами є такі: **1) принцип аналізу за одиницями** (вичленування вихідного суперечливого відношення, що породжує клас явищ як ціле); **2)**

принцип історизму (принцип єдності генетичної та експериментальної лінії у дослідженні); **3) принцип системності** (принцип цілісного розгляду психічних утворень); **4) принцип проектування** (принцип активного моделювання, відтворення форм психіки в особливих умовах).

Принцип аналізу за одиницями. Побудова та використання експериментально-генетичного методу психологічного дослідження передбачає розкриття, з'ясування причинних (каузально-динамічних, за Л. С. Виготським) зв'язків і відношень, що лежать в основі складних психічних процесів. Засобом вирішення цієї проблеми є аналіз «за одиницями».

Аналіз «за одиницями» спрямований на вичленування вихідного відношення (в реальності воно завжди існує у вигляді певного протиріччя), що породжує клас явищ як ціле.

Виділена психологічна одиниця – «клітинка» – зберігає властивості цілого. Цей вид аналізу дає змогу виділити в кожному психологічному цілому певний момент, який зберігає основні властивості цілого. Слід підкреслити, що одиниця зберігає властивості цілого у потенції, як можливість їх виникнення в процесі власного розвитку. Дані властивості – це вся різноманітність форм, конкретних ознак, у яких проявляється одиниця як сутність різноманітного.

Таким є цілісний аналіз. Його основне завдання – не в розкладенні психологічного

цілого на частини або навіть шматки, а у виділенні в кожному психологічному цілому певних рис і моментів, які зберегли б примат цілого; використання пов'язане з природничим поясненням психічних процесів.

Аналіз за одиницями дає змогу з'ясувати й інтерпретувати реальні зв'язки і відношення, що утворюють дане явище. Такий аналіз повинен пояснити виникнення, походження зовнішніх ознак психічного процесу. Це можливо при повному динамічному розгортанні усіх моментів психічного процесу, що вимагає завжди певного уповільнення у перебігу процесів і досягається найкраще тоді, коли їх перебіг ускладнений.

В експериментально-генетичному методі «аналіз за одиницями» поєднався з генетичним шляхом наукового дослідження, і в результаті цього даний аналіз набув статусу наукового обґрунтування розвитку психічних процесів. Такий підхід до дослідження привів до того, що всі психічні утворення як щось стало почали розглядатися як процеси.

Основною методологічною вимогою до вивчення психічного виступає перетворення «речі на процес». У рамках такої дослідницької установки основним завданням розгляду, природно, стане генетичне відтворення усіх моментів розвитку даного процесу. Природниче експериментально-генетичне дослідження психічних процесів породило вимогу введення у психологію понять «динамічна система» і «момент розвитку».

Перше поняття – «динамічна система» – характеризує особливості існування психічних процесів як кількісну і якісну їх зміну. Між частинами психологічного цілого здійснюється складна взаємодія, що приводить до утворення нових властивостей, нових типів взаємодії та взаємовідносин. У результаті цього психічні утворення як динамічні системи змінюються кількісно і якісно.

Поняття «момент розвитку» вводиться для характеристики етапу розвитку психічного процесу. Простеження зв'язків між етапами розвитку дає можливість описати генезис, перебіг даного процесу. Аналіз, що встановлює ці взаємозалежності між етапами, є аналіз динамічний, тобто такий, що зводиться до динамічного розгортання головних моментів, які утворюють історичний перебіг даного процесу.

Таким чином, головним результатом експериментально-генетичного дослідження стає історичне пояснення того, що являє собою ця форма поведінки, що означає розкрити походження процесу, історію його розвитку і що привело до теперішнього моменту.

Принцип історизму. Цей принцип впроваджується як логічне розгортання попереднього принципу (*аналізу за одиницями*). Справа в тому, що вичленована одиниця як суперечливе вихідне відношення, виходячи з вимог діалектичної логіки, розглядається як процес, що має свій історичний початок і завершення. Історизм вимагає простеження усіх

моментів розвитку і закономірностей їх зв'язків та переходів. Використовуючи принцип історизму щодо психічних утворень, слід враховувати його певну адекватність стану досліджуваного, але ні в якому разі не тотожність філогенетичному та онтогенетичному аспектам розвитку.

Завдання дослідника за цих умов полягає у генетичному вивченні структурних компонентів психічного процесу, що розгортається. Охопити у дослідженні процес розвитку якоїсь речі у всіх його фазах та змінах – від моменту виникнення до загибелі – і означає розкрити його природу, пізнати його сутність, бо лише в русі простежується його наявність.

Вимога історичного підходу до конструювання і використання експериментально-генетичного методу – конкретне вираження примату соціального у становленні психіки.

Принцип розвитку стає вихідним для пояснення процесу в цілому, а ключем об'єктивності розуміння реального процесу розвитку є експеримент, що дозволяє виявити в абстрактній формі закономірності, саму суть генетичного процесу.

Між дійсним, реальним розвитком та розвитком досліджуваним (шляхом його відтворення) відношення таке, як між логічним та історичним (логічне є історичне, вивільнене від його окремої, часткової форми і від порушуючих структурність випадковостей, і тому тільки воно дає можливість вивчати усякий момент розвитку в його класичній формі).

Таким чином, єдиним методологічно правильним способом вивчення психічного розвитку є його експериментально-генетичне вивчення, а головним завданням психології навчання виступає завдання зближення морфологічного, експериментального та генетичного аналізу.

Принцип системності. Першорядне значення для одержання об'єктивних даних про рушійні сили та механізми психічного розвитку має вибір системи, у якій він (розвиток) розглядається.

В історії психології є багато прикладів, коли таке складне явище, як психіка людини, розкладалось на більш прості складові частини. Вивчались і описувались властивості, способи становлення і видозміни цих частин; одержані дані підсумовувались і, таким чином, «набувалися» усі необхідні знання про вихідне і складне явище – психіку. Такий підхід, що реалізує принцип механізму, був історично обумовлений швидким розвитком і вражаючими успіхами класичної механіки та фізики. Вироблені у цих дисциплінах методи пізнання дозволяли відповісти на ряд питань, які раніше не могли бути вирішеними.

Новий підхід, побудований на так званому принципі системності, був спрямований на вияв основних закономірностей виникнення та розвитку психіки як єдиного цілого. Цей принцип вперше був використаний К. Марксом та Ф. Енгельсом при описі суспільних процесів.

З плином часу відповідний метод аналізу, перемагаючи труднощі, здобув належне місце і в науці про психічне життя людини. Тоді культурно-історична теорія розвитку психіки людини стала результатом застосування цього методу. Причому саме у її розробці вказаний принцип був реалізований найбільш строго і послідовно.

Культурно-історична концепція розвитку психіки не просто декларувала її соціальний генезис, хоча вже одне це має велике теоретичне значення, а сама соціальна детермінація була піддана діалектико-логічному аналізу. Розглядаючи соціальне як процес, необхідно було вичленувати внутрішні і суперечливі моменти, встановити їх зв'язки і залежності.

Вирішення такого завдання нерозривно пов'язане з впровадженням принципу системності. На противагу формально-логічному поняттю системи – експериментально-генетичний метод (ЕГМ) утверджує систему, що розвивається, генетичним початком якої стає «клітинка» як вихідне суперечливе відношення, що містить у собі всі компоненти розвинутого цілого. При цьому ЕГМ своєю змістовно-поопераційною стороною фіксує всі необхідні переходи у діалектичному розгортанні вичленованого вихідного відношення. Саме перехід від менш розвинутого поняття до більш розвинутого обумовлює принцип системності.

Побудована система поняття, що розвивається, вимагає також побудови адекватної

системи предметно-перетворювальних дій, виконання яких у кінцевому підсумку формує в індивіда відповідну систему психологічних новоутворень.

Принцип проектування і моделювання форм психіки. Принцип проектування у теорії експериментально-генетичного методу розкриває його якісну відмінність від відповідних структурних компонентів інших психологічних методів. Експериментально-генетичний метод спрямований на штучне створення таких психічних процесів, яких у внутрішньому світі індивіда ще немає.

Цією обставиною диктується необхідність конструювання експериментальної моделі їхнього генезису та розвитку, з'ясування закономірностей цього процесу. Подібні експериментальні моделі тих чи інших психічних функцій, тих чи інших здібностей (або процесів) створюються з пізнавальною метою, але вони є прототипом реально функціонуючих процесів. Звичайно, конструювання психологічних моделей не є результатом інтуїції дослідника. Воно виникає у процесі складної логічної обробки результатів пізнання, що становлять суть людської культури.

Експериментально-генетичний (генетико-моделюючий) метод складається з теорії, в межах якої він виник; проектування (моделювання), перетворюючого (формульовального) експерименту та діагностики (фіксації) як проміжних, так і, певною мірою, кінцевих психологічних новоутворень особис-

тості, що розвивається.

Відповідність експериментально-генетичного методу вивченню психічних функцій безпосередньо визначається діалектичними положеннями про соціальний генезис свідомості індивіда, про психічний розвиток як привласнення суб'єктом культурних набутків суспільства. Тому він є найбільш адекватним методом дослідження проблем навчання і психічного розвитку особистості.

Експериментально-генетичний метод не використовувався і не може використовуватися для дослідження особистості як такої. Але ті реальні емпіричні результати, які отримані завдяки його застосуванню, теоретичні узагальнення, що здійснені у межах теорії розвивального навчання, дозволяють розглядати його у вигляді концептуального підґрунтя створення методу вивчення особистості.

За допомогою експериментально-генетичного методу досліджено механізми виникнення і розвитку окремих вищих психічних функцій: суб'єкт, застосовуючи (створюючи) спеціальні засоби, привласнює загальнолюдські здібності, що існують в соціальному оточенні у вигляді опредметнених проявів інших суб'єктів, і перетворює їх у власні здібності (вищі психічні функції). Встановлено психологічний механізм цього явища – інтеріоризація. Встановлено також, що в подальшому привласненні вказаним шляхам здібності вже як інтрапсихічні структури утворюють «навколо себе» те, що отримало назву

«міжфункціональні психологічні системи», і визначають подальші процеси «вростання» індивіда в культуру, опосередковуючи їх зсередини (явище подвійного опосередкування).

Ці дані дозволили впритул підійти до аналізу особистості. Але даний метод не може охопити особистість як цілісність, що являє собою не суму окремих частин, а їхню особливу організованість і рухливе взаємопроникнення. Цілісність, яка присутня в усій особистості і у кожній окремості, яка специфікується кожен раз відповідно до конкретної частини, залишаючись при цьому рівною собі самій. В цьому сенсі експериментально-генетичний метод є «типовим» номотетичним способом дослідження особистості. Хоча він і спрямований на те, щоб встановити, як ця унікальна система, що саморозвивається, створює свою власну цілісність, сама цілісність знову залишається «за дужками», і дослідник має добувати її у власному мисленні, виходячи з конкретних і часткових результатів.

Різниця об'єктів вивчення і реальних дослідницьких цілей зумовлює різну логіку розгортання і технологію використання експериментально-генетичного і генетико-моделюючого методів.

Генетико-моделюючий метод має на меті вивчення самої цілісної особистості, що саморозвивається. У зв'язку з цим виникла необхідність пошуку «одиниць» зовсім іншої природи, і було встановлено, що такою є нужда, як суперечлива вихідна єдність біологічно-

го і соціального, яка зумовлює існування особистості.

Гене́за особистості — це специфічна трансформація структурних компонентів діяльності опосередкованих механізмом інтеріоризації в структурні властивості і якості особистості. Тобто, інакше кажучи, особистість водночас і реалізатор діяльності (як форми прояву її потенцій), і активізатор процесу функціонування діяльності, яка трансформується в психічні якості самої особистості.

Таким чином, в руслі досягнутих результатів і нових завдань, стає можливим і необхідним не тільки відпрацьовувати нові модифікації методу, але й суттєво розширювати сферу його застосування, що виявляється можливим завдяки розробленим нами принципам застосування генетичного методу та відпрацюванню процесуальних процедур. Не можна обмежуватися лиш дослідженням формування учбової діяльності в молодшому шкільному віці, і лише в галузі засвоєння теоретичних понять.

Висновки. Отже, безперервність протікання особистісних процесів означає, що в кожний період свого існування особистість слід розглядати як результат існування минулого, її справжнє ґрунтується на історії розвитку, є похідною цієї історії. Визначальним є досвід, якого набуває особистість, здійснюючи життєвий шлях. Отже, особистість, її дійсний теперішній стан, і її майбутнє можна зрозуміти і пояснити, виходячи з історії її розвит-

ку. Це положення дуже широко використовується в окремих напрямках практичної психології, особливо в психоаналізі.

Закінчуючи та підсумовуючи розмову про генезу здійснення особистості, я вирішив за необхідне висловити міркування щодо перспектив дослідження психології особистості. Генетико-психологічний аналіз теорій особистості, а головне динамічної єдності біологічного і соціального як суперечливої одиниці особистості, що фіксується в нужді, дозволяє говорити про розробку реальних теоретичних підвалин генетичної моделі існування і психологічного зростання особистості.

Перспективу досліджень вбачаємо у поєднанні природно-генетичної лінії розвитку з експериментальною шляхом створення в експерименті особливих умов розгортання й «уповільнення» становлення цілісних одиниць аналізу. Це має відбуватися на тлі різноманітних (але фіксованих!) можливостей для само-моделювання.

Список використаних джерел:

1. *Выготский К. С.* Исторический смысл психологического кризиса / Собр. соч. -М.: Педагогика, 1982. - Т. 1. - С. 150-152.
2. *Выготский Л. С.* Динамика умственного развития школьника в связи с обучением / Педагогическая психология. - М.: Педагогика, 1991. - С. 86-90.
3. *Свдодимова Н. О.* Технології моделювання та проектування розвитку особистості студента: науково-методичні рекомендації / за заг. ред.. Н.О.Свдодимової. - Миколаїв: Іліон, 2014. - С. 4 - 35.

4. *Казанжи М. Й.* Психологія фасилітативного потенціалу особистості: автореф. дис. ... доктора психол. наук : 19.00.01. — О., 2014. — 39 с.
5. *Костюк Г. С.* Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості/ Г.С.Костюк. - К.: Рад. школа, 1989. - 608 с.
6. *Сергеева А. В.* Психологія становлення інтегральної ідентичності особистості: автореф. дис. ... доктора психол. наук : 19.00.01 . — О., 2013. — 39 с.
7. *Синьова С. П.* Особливості розвитку та виховання особистості при глибоких порушеннях зору: автореф. дис. ... доктора психол. наук : 19.00.08. — К., 2013. — 44 с.

References (Transliteration):

1. *Vygotskij L. S.* Istoricheskij smysl psihologicheskogo krizisa / Sobr. soch. -M.: Pedagogika, 1982. - Т. 1. - S. 150-152.
2. *Vygotskij L. S.* Dinamika umstvennogo razvitija shkol'nika v svyati s obucheniem / Pedagogicheskaja psihologija. - M.: Pedagogika, 1991. - S. 86 – 90.
3. *Cvdokimova N. O.* Tehnologii' modeljuvannja ta proektuvannja rozvitku osobistosti studenta: naukovo-metodichni rekomendacii' / za zag. red.. N.O.Cvdokimovoi'. - Miko-lai'v: Ilion, 2014. - S. 4 - 35.
4. *Kazanzi M. J.* Psihologija fasiljativnogo potencialu osobistosti: avtoref. dis. ... doktora psihol. nauk : 19.00.01. — О., 2014. — 39 s.
5. *Kostjuk G .S.* Navchal'no-vihovnij proces i psihichni rozvitok osobistosti. -K.: Rad. shkola, 1989. - 608 s.
6. *Sergeeva A. V.* Psihologija stanovlennja integral'mi' iden-tichnosti osobistosti: avtoref. dis. ... doktora psihol. nauk : 19.00.01. — О., 2013. — 39 s.
7. *Sinyova E. P.* Osoblivosti rozvitku ta vihovannja osobis-tosti pri glibokih porushennjah zoru: avtoref. dis. ... doktora psihol. nauk : 19.00.01. — К., 2013. — 44 s.

Serhii Maksymenko

Academician of the NAPS of Ukraine, Doctor of Psychology, Professor, Director of G.S. Kostiyuk Institute of Psychology NAPS of Ukraine, Kyiv (Ukraine)

**EXPERIMENTAL GENETIC
DESIGN METHOD OF
PSYCHOLOGICAL NEOPLASM
SELFMODELING OF PERSONALITY**

ABSTRACT

The paper emphasis on the problem of scientific prediction of mental development of the individual. It is noted that forecasting originally woven into the subject of genetic psychology. It is alleged that the logical experimental genetic method involves modeling and active play empirical forms of manifestation of mind in special circumstances. It is noted that the level of theoretical study of mental processes in experimental genetic method is given by constructing a specially party content and purposeful activity. Main reason for the lack of attention to the problem of scientific prediction psychic personality development caused by the general crisis in the theoretical knowledge of the psychology of personality and its development. Experimental genetic method bears the methods of constructing higher mental functions given to the subject in the conversion of its specific content. It is emphasized that understand the past and predict the future development cannot be ignored social situation. Therefore, the aim of predicting a person's own life path - one of the central subjects in solving diagnostic tasks within the prognosis of genetic psy-

chology. Through forecasting, psychologist practitioner must use their own activities (Consultative correctional effect), organizing activities environment (eg, teachers, parents), carrying out regular monitoring.

The main essential traits and principles of the genetic and modeling method are described in the article. It is proved that this method is one of the few in psychology (together with the longitude), that gives an opportunity to investigate the psychical development and thus its essential peculiarities. The possibilities of the method for the developmental and counseling psychology are revealed. The theoretical and methodological research and the resulting empirical data are noted to support the idea of the extreme scientific and applied productivity of the genetic and modeling method. The genetic psychology (and genetic modeling method as its basis) is shown to be the area of psychological knowledge, which can provide a prediction of personality development, by only on condition of the ideographic approach implementation (in the native psychology that term meets the concept of “aclinical approach”).

Keywords: higher mental functions, genetic psychology, experimental-genetic method, design, modeling, objective activity, psyche.

Максименко Сергей Дмитриевич

Действительный член Национальной академии педагогических наук Украины, доктор психологических наук, профессор, директор Института психологии имени Г. С. Костюка НАПН Украины, Киев (Украина)

ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ГЕНЕТИЧЕСКИЙ МЕТОД ПРОЕКТИРОВАНИЯ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ НОВООБРАЗОВАНИЙ И САМОМОДЕЛИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ

Аннотация. В статье акцентировано внимание на проблеме проектирования психического развития личности. Отмечается, что проектирование психологических новообразований своеобразно вплетается в предмет генетической психологии. Утверждается, что логика экспериментально-генетического метода предполагает активное моделирование и воспроизведение эмпирических форм проявления психики в особых условиях. Отмечается, что теоретический уровень изучения психических процессов в экспериментально-генетическом методе специально задается через конструирование содержательно-операциональных сторон предметной деятельности. Подчеркивается, что понять прошлое развитие и спрогнозировать будущее нельзя, игнорируя социальную ситуацию. Следовательно, цель прогнозирования личностью собственного жизненного пути - один из центральных предметов диагностики при решении задач прогноза развития в генетической психологии.

Ключевые слова: высшие психические функции, генетическая психология, экспериментально-генетический метод, конструирование, моделирование, предметная деятельность, психика.